

СИЛЬНЕ ДУШЕВНЕ ХВИЛЮВАННЯ – емоц. стан особи, що виникає раптово внаслідок реакції на зовн. обставини, який суттєво знижує її здатність повною мірою усвідомлювати свої дії та (або) керувати ними. Цей стан характеризується неочікуваністю, миттєвістю, бурхливістю, швидкоплинністю, а також сильним нервовим збудженням та надзвичайним хвилюванням, що відображає кількісну характеристику емоц. реакції особи на певні обставини. У стані **С. д. х.** здатність особи усвідомлювати вчинювані нею діяння та їх наслідки, а також керувати ними хоча й зменшується, але повністю не виключається.

У *крим. праві* поняття **С. д. х.** використовується для позначення особливого емоц. стану особи, яка або заподіяла шкоду за *обставин, що виключають злочинність діяння*, або вчинила злочин. У КК це поняття передбачене ст. 36 КК «Необхідна оборона», ст. 39 КК «Крайня необхідність», ст. 66 КК «Обставини, які пом'якшують покарання», ст. 116 КК «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання», ст. 123 «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання».

Заподіяння шкоди за наявності **С. д. х.** як обставини, що виключає злочинність діяння, зак-во про про крим. відповідальність застосовує при визначенні необхідної оборони та крайньої необхідності. Так, відповідно до ч. 4 ст. 36 КК, особа не підлягає крим. відповідальності, якщо через **С. д. х.**, викликане сусп. небезпеч. посяганням, вона не могла оцінити відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обстановці захисту. Частина 3 ст. 39 КК встановлює, що особа не підлягає крим. відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності, якщо внаслідок **С. д. х.**, викликаного небезпекою, що загрожувала, вона не могла оцінити відповідність заподіяної шкоди цій небезпеці.

Вчинення злочину під впливом **С. д. х.** обов'язково враховується при призначенні покарання за злочин за умови, що такий стан був викликаний неправомірною або аморальною поведінкою потерпілого (п. 7 ч. 1 ст. 66 КК).

В Особл. част. КК є норми, в яких **С. д. х.** закріплено як ознаку злочину. Так, у випадках вчинення умисного вбивства або заподіяння умисного тяжкого тілесного ушкодження та за на інших передбачених законом ознак, вчинене кваліфікується відповідно за ст. 116 або ст. 123 КК. В указаних статтях **С. д. х.** визначене як ознака, що суттєво знижує сусп. небезпечність діяння та особи, яка його вчинила, що обумовило віднесення закріплених у них злочинів до привілейованих. З огляду на це в санкціях ст. 116 і ст. 123 КК встановлені суттєво пом'якшені покарання порівняно з покараннями за вчинення умисного вбивства та умисного тяжкого тілесного ушкодження, відповідальність за які визначена у ст. 115 та ст. 121 КК.

С. д. х. особи під час вчинення злочину має крим.-прав. значення за сукупності таких умов: емоц. стан особи під час вчинення злочину характеризувався сильним нервовим збудженням та надзвичайним хвилюванням, що суттєво знижувало, але не виключало повністю її здатність усвідомлювати характер вчинюваного діяння, його наслідки, а також керувати ним (1); такий стан виник раптово (2); він був наслідком неправомірних або аморальних дій потерпілого (3); шкода при вчиненні злочину заподіяна саме особі, яка вчинила такі дії (потерпілому) (4).

Сам факт вчинення злочину щодо особи, яка вчинила протиправні або аморальні дії, а також заподіяння шкоди в стані необхідної оборони чи крайньої необхідності не є обов'язковим свідченням наявності одночасно **С. д. х.**, оскільки реакція різних людей на однакові події може суттєво відрізнятись. При вирішенні цього питання необхідно також ураховувати наявність афектогенної ситуації, особливості нервової системи, особистісні якості людини, фактори, що тимчасово послаблюють організм, тощо.

Лит.: Шавгулидзе Т. Г. Аффект и уголовная ответственность. – Тбилиси, 1973; Авраменко О. В. Стан сильного душевного хвилювання за крим. правом України. – Львів, 2009; Байлов А. В. Злочин вчинено у стані сильного душевного хвилювання // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2004. – № 28; Шеховцова Л. І. Деякі аспекти

ти емоц. стану особи та обставини, що виключають злочинність діяння // Вісник Запорізького Національного університету. Юридичні науки. – 2006. – № 3.

Н. О. Гуторова, А. В. Байлов